

УДК 336.73(477)

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-6-40>**Костюк В.А.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Національного університету біоресурсів і природокористування***Стеренчук М.М.***магістр
Національного університету біоресурсів і природокористування***Kostiuk Viktoriya***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at Department of Banking and Insurance
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine***Sterenchuk Mykhailo***Master
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ І ВИТРАТАМИ БАНКУ

BANK INCOME AND EXPENSES MANAGEMENT

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито сутність доходів і витрат комерційних банків, розглянуто процес управління доходами і витратами банку; контроль за виконанням планів; аналіз доходів банку як оцінку теперішнього стану дохідності банку. Проаналізовано структуру та динаміку доходів і витрат банку, проведено оцінку загального рівня витрат банківської установи на прикладі АТ «Креді Агріколь Банк». Для проведення дослідження був використаний метод структурного аналізу, за допомогою якого було досліджено питому вагу окремого виду доходів чи витрат у загальній сумі. Під час аналізу було виявлено, що найбільшу частину доходів становлять процентні доходи, а саме 72% від загальної суми. Цей дохід був отриманий за рахунок наданих кредитів та завдяки отриманню відсотків від інвестицій вільних коштів. Надання кредитів та інвестиції є основним видом діяльності комерційних банків. Також виявлені фактори, що впливають на прибутковість банку, і запропоновані шляхи підвищення рівня рентабельності комерційного банку.

Ключові слова: банк, доходи, витрати, прибуток, прибутковість.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрыта сущность и структура доходов и расходов коммерческих банков, рассмотрен процесс управления доходами и расходами банка; контроль за выполнением планов; анализ доходов банка как оценка нынешнего состояния доходности банка и предложены пути для улучшения нынешней ситуации. Проанализирована структура и динамика доходов и расходов банка, проведена оценка общего уровня расходов коммерческого банка на примере АО «Кредит Агриволь Банк». Для проведения исследования был использован метод структурного анализа. С помощью структурного анализа исследован удельный вес отдельного вида доходов или расходов в общей сумме. При анализе выявлено, что наибольшую часть доходов составляют процентные доходы, а именно 72% к общей сумме. Данный доход был получен за счет предоставленных кредитов и благодаря получению процентов от инвестиций свободных средств. Предоставление кредитов и инвестиции являются основным видом деятельности коммерческих банков. Также были выявлены факторы, влияющие на прибыльность банка, предложены пути повышения уровня рентабельности коммерческого банка.

Ключевые слова: банк, доходы, расходы, прибыль, прибыльность.

ANNOTATION

Today, in problematical times of destruction of national and economic sovereignty, economic problems in the country require banks to improve the efficiency of banking activities. The leading role in solving this issue is given to the formation and regulation of income and expenses of the banking system of Ukraine. The article considers the essence of income and expenses of commercial banks, identifies the stages of the process of managing income and expenses of the bank, namely the planning of bank income, which is subject to the main goal of the bank's profit management policy and provided with a set of actions to calculate income in the future; control over the implementation of plans – timely detection of deviations and appropriate response to them, analysis of the bank's income – assessment of the current state of the bank's profitability and development of recommendations for improving the current situation. An analysis of the dynamics and structure of income and expenses of the bank, a general assessment of the level of expenses of a commercial bank, on the example of JSC «Credit Agricole Bank». Analysis of the structure of income and expenses made for three years, namely 2017–2019. based on the statement of financial performance. For the analysis was used structural analysis, the purpose of which is to determine the proportion of a particular type of income (expense) of the total amount. The analysis showed that the largest share of income is interest income, in within 72 percent, this in turn is due to the specifics of the Bank, namely the provision of loans and interest for the placement of temporarily available funds. This is the main activity of banks. Next come the Commission income, in within 17 percent, it is additional services provided by the Bank. According to the analysis of expenses, the largest item of expenses is interest expenses, within 44 percent and operating expenses (13 %). And the smallest items of expenses are Commission expenses, within 6–8 percent. The main factors that influenced the profitability of the bank are identified, as well as the optimal ways to improve the level of profitability of the studied bank are proposed.

Key words: bank, income, expenses, profit, profitability.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ринкова економіка України вимагає від комерційних банків покращення ефективності керування банківською діяльністю. Сьогодні українські комерційні банки перебувають у скрутному фінансовому

становищі, адже проводити прибуткову діяльність під час фінансової кризи досить складно, а від навичок управління доходами та витратами в комерційному банку залежить основна ціль його функціонування – одержання прибутку. Основним фактором стійкості банківських установ є визначення їх надійності і стабільності. Тому аналіз і прогнозування доходів і витрат комерційних банків є актуальним питанням і вимагає детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розпочато дослідження проблем управління доходами і витратами банку та запропоновано шляхи вирішення. Питання аналізу доходів розглядали такі вчені, як В.М. Кочеткова, Т.Д. Косова, Л.О. Савіна та інші. А.М. Герасимович та І.М. Парасій-Вергуненко досліджували факторні моделі для аналізу доходності комерційних банків. Серед іноземних учених цю проблему досліджували Джозеф Ф. Сінкі, С. Роуз, А.Н. Шаталов та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретичних аспектів щодо аналізу і прогнозування доходів та витрат банку, пошук шляхів ефективного управління доходами та витратами банку для покращення прибутковості комерційних банків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Через кардинальні зміни на фінансовому ринку України для банків загострюються питання значення функцій їхнього доходу для забезпечення ефективної діяльності банківської установи, отримання планового прибутку та створення оптимальних умов для отримання переваг над своїми конкурентами на ринку банківських послуг. У процесі здійснення операційної діяльності банківською установою для забезпечення її ефективного функціонування важливим є управління доходом комерційного банку. Для цього потрібно створити ефективну систему планування і прогнозування доходів, проводити контроль за прийняттям рішення та виконанням затвердженого плану доходів і витрат, адже ефективна система управління доходами банківської установи є одним із головних чинників для отримання максимально позитивних фінансових результатів [1].

Комерційним банкам прибуток потрібен для залучення нового капіталу, що підвищить якість надання послуг, буде стимулювати розвиток нових технологій у банківській сфері. Прибуток – основний показник успішної діяльності банку. Основним фактором, що впливає на прибуток банківської установи, є розмір доходів, які отримує банк у процесі своєї діяльності.

Якщо звернутися до національного стандарту обліку, то під доходами розуміють збільшення економічних вигод під час звітного періоду за рахунок припливу чи збільшення активів або зменшення зобов'язань, за рахунок чого збільшується капітал. За цим же стандартом поняття

«витрати» трактується як зменшення економічних вигод протягом звітного періоду через проведення банківською установою фінансово-господарських операцій у формі відтоку чи зменшення активів або зростання заборгованості, що веде до зниження капіталу [2].

Загалом доходи банківських установ можна поділити на такі складники, як:

- 1) процентний дохід (доходи за кредитами та розміщеними депозитами в інших банках);
- 2) торговельний дохід (дохід, отриманий від торгівлі валютою та від продажу цінних паперів);
- 3) комісійний дохід (дохід отриманий від операцій з розрахунково-касового обслуговування);
- 4) інші доходи [3].

Основним джерелом доходів банку є процентні доходи. Серед український банків процентні доходи становлять близько 70% від загальних доходів, хоча раніше цей показник був вищий і коливався в межах 80–85%, іншу частину доходів становлять непроцентні доходи. Аналогічно, як і доходи банківських установ, поділяються витрати (процентні, торговельні, комісійні, інші). Процентні витрати зазвичай становлять основну частину витрат.

Оскільки отримання прибутку є основною ціллю функціонування банківської установи, якість управління доходами має бути на високому рівні, що забезпечить отримання бажаних планових результатів прибутковості. Аналіз доходів і витрат банків дасть змогу знайти причини зміни доходів та витрат і простежити тенденцію цих змін, що сприяє здійсненню раціонального управління доходами й витратами банків.

Тому аналіз доходів і витрат банків нам слід розглянути на прикладі конкретного банку. Для початку проаналізуємо структуру та динаміку доходів АТ «Креді Агріколь Банк» за 2017–2019 роки, яка показана в табл. 1.

Проаналізувавши структуру доходів АТ «Креді Агріколь Банк» протягом трьох останніх років, ми можемо зробити такі висновки.

Найбільшу частку доходів займають процентні доходи: у 2017 році вони становили 76,62% загального обсягу доходів банку, що в загальному вираженні становить 1 861 566 тис. грн. У 2018 році цей показник залишився на такому ж рівні, але вже в 2019 році він зменшився до 72,89%, хоч і збільшився у загальному вираженні до 4 294 454 тис. грн. Процентні доходи завжди були і залишаються основним напрямом роботи банківських установ, тому ми бачимо такі великі цифри.

Другим найбільшим джерелом доходу є комісійні доходи. Питома вага протягом останніх трьох років коливалася від 22,7% в 2017 році до 16,88% у 2019 році. В абсолютному показнику ми бачимо незначне збільшення з 849 540 тис. грн. до 994 716 тис. грн.

Завдяки торговельним операціям у 2017–2018 рр. банк отримав невеликий дохід у розмірі 9314 тис. грн. і 127 853 тис. грн., тоді

Таблиця 1

Структура та динаміка доходів АТ «Креді Агріколь Банк» за 2017–2019 рр.

Показники	2017		2018		2019		Відхилення, % 2017/2019
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
процентні доходи	1 861 566	76.62	3 747 025	76.57	4 294 454	72.89	- 3.73
комісійні доходи	849 540	22.7	942 566	19.27	994 716	16.88	- 5.87
результат від торговельних операцій	9 314	0.25	127 853	2.61	570 595	9.68	9.43
інші операційні доходи	14 260	0.38	75 085	1.55	31 929	0.55	0.17
Разом	3 734 680	100,00	4 892 529	100,00	5 891 694	100,00	-

Джерело: складено авторами на основі [7]

як за результатами 2019 року банк мав тенденцію до покращення і отримав прибуток у розмірі 9.68%, або 570 595 тис. грн. До інших операційних доходів включають доходи, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю: дохід від консультацій, від оперативного лізингу, штрафи та пені за банківськими кредитами.

Частка інших видів доходів особливо не змінюється і перебуває протягом останніх років дослідження на рівні, що не перевищує 1%.

Аналізуючи відхилення, можемо зробити висновок про зменшення відсоткової частини процентних доходів на 3,73%, також відбулося зменшення комісійних доходів на 5,87% та збільшення результату від торговельних операцій на 9,43%. Загалом дохід банку за останні три роки зріс з 3 734 680 тис. грн. до 5 891 691 тис. грн.

Дослідимо структуру та динаміку витрат АТ «Креді Агріколь Банк», яка наведена у табл. 2.

Проаналізувавши структуру витрат АТ «Креді Агріколь Банк» протягом трьох останніх років, ми можемо зробити такі висновки.

Основною статтею витрат комерційного банку є процентні витрати, які коливаються в межах 34,85–43,66%. Ми бачимо що з кожним роком цей показник зростає, в абсолютному вираженні протягом трьох років процентні витрати зросли вдвічі, з 914 889 тис. грн. до 1 817 113 тис. грн. Процентні витрати включають в себе витрати на обслуговування депозитів, кредитів, отриманих від НБУ, векселів, депозитних сертифікатів та інші процентні витрати.

Протягом досліджуваного періоду комісійні витрати стабільно зменшувалися з 7,88% в 2017 році до 6,12% у 2019 році.

3. Питома вага адміністративних та інших операційних витрат (що включають витрати на персонал, оренду, утримання основних засобів, господарські, комунальні, транспортні витрати тощо) у 2017 році становила 18,07%, у 2018 році – 15,12%, у 2019 році – 12,59%.

4. Податок на прибуток у 2017 році становив 9,25%, у 2018 році – 8,88%, у 2019 році – 9,2%.

Інші витрати в структурі витрат коливаються у межах від 29,95% до 28,4%. Аналізуючи відхилення, можемо зробити висновок про тенденцію до збільшення процентних витрат на 8,81%, зменшення комісійних і адміністративних витрат на 1,76% і 5,48% відповідно.

Оскільки для отримання прибутку доходу банку повинні перевищувати його витрати, проведемо оцінку динаміки витрат банківської установи (табл. 3).

Проаналізувавши таблицю, ми можемо зробити висновок, що банк дотримувався коефіцієнта дієздатності, протягом усіх 3 років він залишився на рівні 0,7. Він є меншим за одиницю, отже, банк отримував прибуток протягом 3 років.

Щодо коефіцієнту автономії, який у нормі має бути менше 1, то банк в 2018 році трішки перевищив його нормативне значення, але в 2019 році він зменшився до 0,97, а це значить, що темп зростання доходів випереджає темп зростання витрат.

Таблиця 2

Структура та динаміка витрат АТ «Креді Агріколь Банк» за 2017–2019 роки

Показники	2017		2018		2019		Відх., % 2019/2017
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
Процентні витрати	914 889	34.85	1 417 410	40.82	1 817 113	43.66	8.81
Комісійні витрати	206 745	7.88	239 214	6.89	254 738	6.12	- 1.76
Адміністративні та інші операційні витрати, тис. грн.	474 394	18.07	525 047	15.12	523 688	12.59	- 5.48
Податок на прибуток, тис. грн.	242 831	9.25	311 879	8.98	384 299	9.23	- 0.02
Інші витрати, тис. грн.	786 220	29.95	978 374	28.19	1 181 895	28.4	- 1.55
Разом	2 625 179	100	3 471 924	100	4 161 733	100	-

Джерело: складено авторами на основі [7]

Таблиця 3

Загальна оцінка рівня витрат АТ «Креді Агріколь Банк» 2017–2019 рр.

Показник	2017	2018	2019
Витрати, млн грн.	2 625 179	3 471 924	4 161 733
Темп зростання витрат, %	-	32.25	19.87
Доходи, млн грн.	3 734 680	4 892 529	5 891 694
Темп зростання доходів, %	-	31	20.42
Коефіцієнт дієздатності	0.7	0.71	0.7
Коефіцієнт режиму економії	-	1.04	0.97

Джерело: складено авторами на основі [7]

Прибуток є одним із основних показників, який характеризує фінансову діяльність банківської установи, є базою для майбутнього функціонування банку, тому цей показник потрібно завжди тримати на достатньому рівні, що допоможе банку збільшити свій капітал та залучити новий для покращення якості послуг, впровадження нових технологій для мінімізації витрат.

Таким чином, управління доходами і витратами – доволі складний процес, основна мета якого полягає у збільшенні рівня доходів та зменшенні витрат комерційного банку, що зумовить підвищення рівня прибутку банку, дасть змогу зробити його прогноз і визначити чинники, які впливають на обсяг доходів і витрат комерційного банку.

Висновки із цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Провівши аналіз структури доходів і витрат та розраховавши певні коефіцієнти діяльності АТ «Креді Агріколь Банк», ми можемо зробити висновки про позитивну динаміку діяльності банку. Протягом звітнього періоду доходи банку зросли з 3 734 680 тис. грн. до 5 891 691 тис. грн. за рахунок збільшення доходу від торговельних операцій, було змінено рівень процентної ставки за активними операціями. Також не в останню чергу прибуток банку був збільшений за рахунок зменшення видаткової частини банку. Зменшення й ефективне управління витратами банківської установи є одним із важливих факторів для стійкого розвитку комерційного банку.

Отже, ефективне управління доходами і витратами комерційних банків полягає у встановленні прозорих і ефективних механізмів управління фінансами банку, спрямованих на проникнення кредитних установ у зовнішнє се-

редовище, з урахуванням проблеми надійності та ліквідності і прибутковості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буєвич С.Ю., Королев О.Г. Аналіз фінансових результатів банківської діяльності. Москва : Кнорус, 2005. 160 с.
2. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності. Київ : КНЕУ, 2013. 347 с.
3. Меркулова І.В. Деньги, кредит, банки : учебное пособие. Москва : КНОРУС, 2015. 352 с.
4. Лаврушин О.И. Управление деятельностью коммерческого банка : Учебник. Москва, 2013. 688 с.
5. Марцин В.С. Методологічні засади формування фінансово-кредитної політики банку в період виходу з кризи. Економіка розвитку. 2010. № 1(53). С. 12–16
6. Офіційний сайт АТ «Креді Агріколь Банк» (2019) URL: <https://credit agricole.ua/ru> (дата звернення: 26.10.2020).

REFERENCES:

1. Buievych S.Yu., Korolev O.H. (2015) Analiz finansovykh rezultativ bankivskoi diialnosti. Moscow: Knorus, 160 p. (in Ukrainian)
2. Parasiy-Verhunencko I.M. (2013) Analiz bankivskoi diialnosti. Kyiv: KNEU, 347 p. (in Ukrainian)
3. Merkulova Y.V. (2015) Denhy, kredyt, banky: uchebnoe posobyе [Money, credit, banks: a tutorial]. Moscow: KNORUS, 352 p. (in Russian)
4. Lavrushyn O.Y. (2013) Upravlenye deiatelnosti kommercheskoho banka. Uchebnyk [Commercial bank management. Textbook]. Moscow: Yuryst, 688 p. (in Russian)
5. Martsyn V.S. (2013) Metodolohichni zasady formuvannia finansovo-kredytnoi polityky банку v period vykhodu z kryzy [Methodological bases of formation of financial and credit policy of the bank in the period of exit from crisis]. Ekonomika rozvytku, T. 1(53), pp. 12–16.
6. Ofitsiynyi sait AT «Credit Agricole Bank» (2019). Available at: <https://credit-agricole.ua/ru>